

ראוי לומר פטום הקטורת בסעודה

ויאמר ד' אל משה, קח לך סמים נטף ושחלת וחלזנה (ל' ל"ד) וכחצ צעל הטורים ק'ח לך ס'מים ס"ת חכ"ס, ע"ד שאמרו במסכת סנהדרין (דף ע.) חמרא וריחני פקחין ע"כ.

ואפשר לבאר צע"ה דברי הצעה"ט, בהקדס מש"פ החיד"א בפתח עינים חמרא וריחני פקחין, דבמסכת מנחות (דף פ"ו.) איחא צמוכר יין נותן קנה להקונה, ובשעה שהמוכר מוריק יין מהצית לכלי של קונה, אם רואה הקונה שזרק הגיר, היינו הלבן שצייץ שפץ על השמרים, וזה סימן שהיין אינו יפה, מקיש בקנה על הציות, שידע המוכר לסתום פי הציות, ולא יאל עוד יין הרע, אבל אינו אומר לו בפה עמוד כי הדיבור רעה ליין.

אמנם בצשמים הוא להיפך, וכך שנינו בסממני הקטורת כשהוא שוחק אומר הדק היטב היטב הדק מפני שהקול יפה לצשמים, נמצא לריחני הדיבור מעלי, וליין הדיבור מוזק, ומה יקח האדם מוסר השכל, שצריכין חכמה יתירה מתי לפתוח את פיו ומתי לעצור את פיו, כי עת לחשות ועת לדבר עכ"ד החיד"א.

והנה בקטורת יש בהם חמרי וריחנא, דהא יש צו יין קפריסין חמר חורין, ויש בהם גם צשמים, וז"ש צעה"ט ק'ח לך סמים ס"ת חכס, ע"ד חמרא וריחני פקחין, שסממני הקטורת יש בהם חמרא וריחני, ודיבור לחמרא קשה, ולריחני טוב, א"כ צריכין חכמה יתירה לידע מתי לדבר ומתי לחשות.

ויתבאר בזה מש"כ ה"פ איש חי בשו"ת תורה לשמה (סימן תע"ו) ששמע מפי חסידים שראוי ונכון לומר פטום הקטורת בעת הסעודה, דחז"ל אמרו במסכת תענית (דף ו.) אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט, לכן כדי להזכירו שיהיה דיבורו, יאמר פרשת הקטורת, ע"ד חמרא וריחני פקחין, ומזה יתעורר שיש עת לדבר ויש עת לחשות.

במדבר היו אותיות י"ה מודיעין לישראל מתי הוא שבת

ושמרתם את השבת כי קודש הוא לכם, מחללי"ה מות יומת (ל"א י"ד) ויל"ד למה לא כתיב מחלל אותה מות יומת, מהו לשון מחלליה צ"ה.

ויובן עפ"י"ש צספר זכור ושמור (שלח עמוד ז"צ) צשם ספר הפליאה צענין הדגלים, שעל דגלי ישראל היו חקוקים אותיות של אברהם יצחק ויעקב, על דגל יודא היו כתוב אותיות אי"י, שהם

אותיות ראשונים של אברהם יצחק יעקב, על דגל ראובן היה כתוב אותיות צ"ע, שהם אותיות שניות של אברהם יצחק יעקב, על דגל אפרים היה כתוב אותיות רח"ק, שהם אותיות שלישית של אברהם יצחק יעקב, ועל דגל דן היה כתוב אותיות מק"צ, שהם אותיות רביעית של אברהם יצחק יעקב, נשאר אות ה"א מאברהם, והוסיף הקצ"ה עליו אות י" משמו, והיו אותיות י"ה פורחות באויר כל ימות השבוע, וכשהגיע השבת עמדו אותיות י"ה במקומם ונחו, ומה ידעו שהוא שבת, וצמו"ש חזרו לפרוח במקדס עכ"ד.

הירצא לנו מזה, שמן אותיות י"ה ידעו אימתי שבת ואימתי הוא מוצ"ש, וא"כ מי שחילל שבת במדבר, חטא נגד אותיות י"ה, דל"ל שלא ידע אימתי שבת הלא ראה שאותיות י"ה נחו, והיה לו לדעת שכבר שבת היום, וא"כ בחללו השבת חילל את אותיות י"ה, לכן כתיב מחלליה מות יומת, קרוי ביה מחלל י"ה, שחילל את אותיות י"ה שהיו מראין להם אימתי הוא שבת.

לאחר שבירת הלוחות באת שכחה

ועתה לך נחה את העם אל אשר דברתי לך הנה מלאכי ילך לפניך וציוס פקדי ופקדתי עליהם חטאתם (ל"צ ל"ד) וכחצ צעל הטורים מלאכ"י עולה בגימטריא מאה ואחד, יל"ך עולה כמנין הלכ"ה, רמז למה שאמרו אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד, שע"כ ילך ההלכה לפניו עכ"ד, ויל"ד למה דרשו זה דוקא כאן בפרשת כי תשא אחר חטא העגל.

ויתבאר צע"ה דבמסכת עירובין (דף נ"ד.) איחא ואל"ר אלעזר אלמלא לא נשתצרו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל, ובקהלת יעקב (ערך שכחה) כתב שלכן צומן מיתת משה נשתכחו ג' אלפים הלכות כמצואר במסכת תמורה (דף ט"ו.) ויהושע שאל מהקצ"ה לגלותו, אל"ל הקצ"ה לך וטורדן צמלחמה, דצמלחמה הלכו עמהן שצרי הלוחות ודין גרמא לשכחה.

ובבבלי יקר ואתחנן (ד' ט') עה"פ רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים כתב כשתסתכל צמלת זכ"ר וצמלת שכ"ח תמצא מספר ק"א ציניהם, והרואה לצטל השכחה יחזור על למודו ק"א פעמים, ובהם יפחות מן מספר שכ"ח מספר ק"א וישאר מן שכ"ח מלת זכ"ר ויזכור לימודו עכ"ד.

מלחמת עמלק היה כדת של תורה

בקריאת התורה ליום הפורים קוראין, ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה (בשלח י"ז) ויש לצאר אומרו ויעש יהושע כאשר אמר לו משה, הלא צוודאי שעשה רצון רבו.

וי"ל עפימ"ש רביה"ק (קדושת יואל פנינים אות ט') לצאר דברי המדרש מוצא ברמב"ן עה"פ וכאשר יניח ידו וגבר עמלק על דרך הפשט, כאשר הניח ידו באונס מפני כוזב ידיו ראה שגבר עמלק, וזה לאהרן וחור שיתמכו בהם ולא יניחם עוד, ורבותינו אמרו במדרש (ספר הבהיר אות קל"ח) וכי משה היה עושה שיגבר עמלק עליו, אלא אסור לאדם לשהות שלש שעות כפיו פרושות השמים עכ"ל.

וכתב רביה"ק הנה נתבאר צמאז של אז עת צרה וסכנה נוראה, עמלק בא להלחם, משה וישראל צנעו, וכל זאת אם ההלכה נפקת שאסור להשהות כפיו שלש שעות, מניח משה את ידיו על אף כי גבר עמלק, כלומר אין מציאות ללחום עם עמלק ולנצחו אם עוזרים על ההלכה, ואם עוזרים על ההלכה הרי ממילא זהו נצחונו של עמלק ח"ו עכ"ד רביה"ק.

ולזה אמרה תורה ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק, אבל רק כדת של תורה שציווה לו משה רבינו.

ויתבאר צוה שזפרשת ויצא עמלק יש ט' פסוקים, דדרישה (או"ח ריש סימן קל"ג על צורית כרשינה תשעה קצין כתב, מספר ט' רומז לתורה שכתב ושזע"פ, תורה נביאים וכתובים הרי ג', וששה קדרי משנה הרי ט' ע"כ, הרי לן שמספר ט' רומז לתורה שכתב ושזע"פ, ולכן ממסר ט' פסוקים בקריאת ויצא עמלק, להורות שמלחמת עמלק צריך להיות כדת של תורה שיש בה ט' חלקים.

מגלת אסתר

בזכות אברהם אבינו היה נס של פורים

במסכת סופרים (פכ"א ה"ט) סיים הלכות פורים, מקום שנהגו לקרות את המגילה שני ימים קורין לילה ויום קורין הכל כמנהג המדינה וחיבין כל ישראל לקרותה בלשון

ולכן אחר מעשה העגל ושזירת הלוחות שצאת שכחה, כתב בעל הטורים ענה לשכחה שיחזור לימודו ק"א פעמים כמנין מלאכ"י, ויפחות ק"א מן מספר שכח"ה וישראל זכ"ר ויזכור לימודו.

ותמצא שר"ת הנה מלאכי י"לך לפינך עולין פ"ה, דיש ענה אחרת לשכחה ללמוד צפה, כמו"ש במסכת עירובין (דף נ"ד). תנא תלמיד אחד היה לרבי ליעזר שהיה שונה בלחש, לאחר שלש שנים שכח תלמודו וכו' אמר ליה שמואל לרבי יהודה שינגא פתח פומין קרי, פתח פומין תני, כי היכי דתתקיים ציך ותוריך חיי שנאמר (משלי ד' כ"ב) כי חיים הם למצאיהם ולכל בשרו מרפא, אל תקרי למצאיהם אלא למצאיהם צפה.

ולזה ר"ת הנה מלאכי י"לך לפינך עולין פ"ה, דאחר שזירת הלוחות שהציא שכחה ראוי ללמוד צפה ויעיל להנצל משכחה.

קל"ט פסוקים בפרשת כי תשא
כנגד קל"ט תיבות בברכת אהבה רבה

בגליון אור הנפון (גליון י"א) כתב שזכרתי אהבה רבה אהבתנו יש קל"ט תיבות, והוא כמנין פסוקים בפרשת כי תשא.

וי"ל הכוונה דזפרשת (עקב י"א ט"ו) כתיב, השמרו לכם פן יפתח לבבכם וסרתם ועזדתם אלהים אחרים, וכתב רש"י כיון שפורש מה"ט סוף יצא לעבוד ע"ז, דזספרי דרשו ולעבדו זה תלמוד ואם אינו לומד תורה יכשל בע"ז.

ולכן יש בפרשת כי תשא - פרשת מעשה העגל קל"ט פסוקים כמנין תיבות צאהבה רבה, דזכרתי אהבה רבה הוא תפלה לזכות לתורה, וע"י התורה ינצל מע"ז.

ל"ט פסוקים בהפטורת כי תשא כמנין הוי"ה אח"ד

הפטורת כי תשא הוא הפטורה שמדברת מהויכוח של אליהו הנביא עם נביאי הצעל, שהוא מעין מעשה העגל, ולפי מנהגינו מנהג האשכנזים שמתחילין מן ויהי ימים רבים, יש בהפטורה זו ל"ט פסוקים.

וי"ל הכוונה דזפרשת כי תשא כתיב מעשה העגל שאמרו אלה אלהיך ישראל, וסיום הפטורה הוא וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלהים, ותמצא הוי"ה אח"ד עולה ל"ט, לכן יש בה ל"ט פסוקים לחקן פגם העגל שאמרו אלה אלהיך ישראל, ורק הוי"ה אח"ד.

יפה פרשת כי תשא - פורים תשפ"ה נדרשת

הקודש, ותיקף אח"כ בהלכה ט' כתב האדם הגדול צענקים זה אברהם אבינו שהיה גבוה קומתו כנגד שבעים וארבעה אנשים וכו' ול"צ שאחר הלכות פורים מתחיל לדבר מאברהם אבינו אתמהא.

ונראה לדרוש סמוכין צע"ה, דצמדרש רבה (לך לך ל"ט י"ג) אמרו עה"פ וילך אברהם כאשר דבר אליו ה' ואברהם בן שבעים וחמש שנים, הה"ד (מג"א ב' ז') ויהי אומן את הדסה היא אסתר, רבן אמרי צת שבעים וחמשה, רבי זכריה צס רבן דתמן אמר, אמר הקצ"ה לאברהם אתה יצאת מצית אביך בן שבעים וחמשה שנים, חייך אף גואל שאני מעמיד ממך יהיה בן שבעים וחמשה שנים כמנין הדסה עכ"ל.

ולפי"ז מדויק דברי חז"ל שאחר שקיימו דיני פורים, המשיכו להזכיר את אברהם האדם הגדול צענקים, שהרי בזכות א"א שיצא מחרן בן ע"ה כמנין הדס"ה, צאת הישועה לישראל צימי המן ע"י אסתר שנקראת הדסה שעולה ע"ה.

ושייכות של יציאות אברהם אבינו לחרן לנס של המן י"ל, דצאזה ישראל ציאר הקרא וילך אברהם כאשר דבר אליו ה', שאף שד' אמר לאברהם שילך לא"י להנחתו ולטובתו ששם יזכה לצנים, מ"מ לא השגיח ע"ז רק הלך לעשות רצון קונו ולא להנחתו, וכעין זה כתב צאור החיים הקדוש.

ובאשר אסתר נשאה חן צעיני המלך אחר שהרג את ושתי, אולי יחשבו שהלכה להיות המלכה ויתנו לה כבוד מלכים, אבל ח"ו לחשוב כן רק הלכה כי כן צוה לה מרדכי להיות מושיען של ישראל.

ודדה דמיון אברהם אבינו לאסתר המלכה, כמו שא"א הלך מחרן כאשר דבר אליו ה' ולא להנחתו ששם יזכה לצנים וממון, כן הלכה אסתר להנשא למלך אחשוורוש לא בצביל כבוד מלכים, רק כי כן צוה לה מרדכי.

אחר ברכת התורה יאמר ק"ש ויפתח לבו בתורה

ובבוקר אמור למלך ויתלו את מרדכי עליו (ה' י"ד) ואיתא צמנות הלוי שהיה כוונתו לתלותו צבוקר צומן שקורא ק"ש.

וי"ל דצבוקר אחר ברכת התורה קורין ק"ש, וכתב השפ"א דעד שלא קרא ק"ש אין נפשו פתוח לתורה, ולכן חשב המן דביום שלומד תורה לא יכול לו, כמו שמצינו צדוד המלך צמסכת שצת (דף ל:) שמלאך המות לא יכול ליה לדוד דלא היה פסק פומיה מגירסא, אמר מאי אעבד ליה, הוה ליה צוסתנא [אילן] אחורי

ציתיה אחא מלאך המות סליק וצחיש צאילני, נפק למיחזי הוה סליק צדרגא, איפחית דרגא מותיה אישתיק ונת נפשיה.

ולכך חשב המן שצבוקר קודם שמרדכי קרא ק"ש לא נפתח עדיין לבו לתורה, ואין לו הגנה מהתורה, לכן אז זמן מוכשר להרוג אותו.

ארבע מצות יש בפורים קריאת המגילה מתנות לאביונים משלוח מנות משתה ושמחה

וימי הפורים האלה לא יעצרו מתוך היהודים (ט' כ"ח) הנה הטעם על הפורים האלה הוא מונח רציע.

וי"ל דצריש מסכת מגילה תנן, מגילה נקראת צי"א י"צ י"ג י"ד ט"ו, הרי שיש חמש זמנים לקריאת המגילה, וכתב צחשק שלמה חמשה פעמים נזכר חצת פורים צמגלת אסתר, ג' מהם כתיב חסר ו' היינו פרים, ושחים מלא ו' פורים, דקריאת המגילה עם מלות היום היינו משתה ושמחה משלוח מנות ומתנות לאביונים הם רק צשני ימים י"ד וט"ו, לכן כתיב צ"פ פורים מלא צו' שהוא מלא צכל מלות היום, משא"כ הקורא צי"א י"צ י"ג אינו חייב צמשתה ושמחה, וכן אינו חייב צמשלוח מנות ומתנות לאביונים לכן כתיב ג' פעמים חסר עכ"ד.

ולכך נמסר הטעם מונח רציע, על וימי הפורים האלה פורים מלא צו', דצי"ד אדר חייב צד' מלות, קריאת המגילה, משתה ושמחה, משלוח מנות, ומנות לאביונים.

המן טאשין - אזני המן

בזרע שמשון על מגילת אסתר כתב, מה שאנו קורין המן טאשין היה נקרא אלליהם אזנים של המן, והכוונה ע"ש הכתוב צישעיה (נ"ה ג') שמעו ותחי נפשכם, ואמרו ז"ל צמדרש רבה (יתרו כ"ז ט') שהכל תלוי צאזון, מי שמטה אזנו לשמוע דברי תורה ותוכחות יש לו חיים.

ודנהה ישראל עד זמן המן לא רצו לנטות און לקבל עליהם עול תורה, וצימי המן נטו און וקצלו עליהם והיה זה לטוב להם, ואם כן אלו האזנים מתוקים שאנו עושים אינם אזנים של המן ממנו, רק האזנים של ישראל שגרם המן שיטו און לתורה, ומנהג של ישראל תורה היא, תורה היא ממש עכ"ל.

והשל"ה הקדוש במסכת יומא (דרכ חיים תוכחות מוסר סימן קצ"ז) כתב שמאל כתוב, מחלוקת אחד דוחה מאה פרנסות, ומקורו הוא בספר אור הישר עמוד העבודה.

והחת"ס (ה"כ ויגש) עה"פ (מ"ד כ"ח) ויאל האחד מאמי ואומר אך טרופ טורף, כתב שמרמו הקרא מכיון שיאל האחדות והשלום, נטרפה טרף מזונות של האדם, דמחלוקת א' דוחה מאה פרנסות ר"ל, וזה ויאל האחד מאמי מכיון שיאל האחדות מזני צית, ואומר אך טרופ טורף מעתה נטרפה טרף מזונות ר"ל ע"כ.

ומדריך דברי הרה"צ מסקולען ז"ל שהפושט י"ד היינו סעודת פורים מ"ד לט"ו מקיים צוה מדת האחדות בין פרים ומוקפים, ואחדות משפיע פרנסה.

והרמ"א כתב ונוהגים לעשות סעודת פורים לאחר מנחה ומתפללים מנחה תחלה בעוד היום גדול, ורוב הסעודה צריכה להיות ביום ולא כמו שנוהגין להתחיל סמוך לערב ועיקר הסעודה הוא ליל ט"ו. ועיין פרדס אליעזר לפורים (פרק ט') אריכות גדול בכל מנהגי סעודת פורים, ומנהג התרומת הדשן היה שרוב סעודה יהיה בליל ט"ו.

הריגת המן הוא כמו מקריב קרבן ושתיית יין הוא במקום נסכים

יש ליתן טעם על מה שחייבו חז"ל צפורים שתיית יין כדת של תורה, דשפתי נדיק (שמות) הביא בשם חידושי הרי"ם טעם למה מנהג כל ישראל לאכול סעודת פורים בלילה שאחריו, דצמדרש רבה (פנחס פכ"א ג') אמרו חז"ל עה"כ ויכפר על בני ישראל, וכי קרבן הקריב שנאמר צו כפרה, אלא ללמדך שכל השופך דמן של רשעים כאלו הקריב קרבן, ובקדשים נאכלין ליום ולילה שאחר כך.

והנה כל קרבן בהמה עולה או שלמים שהיו מקריבים על המזבח בזמן שהיה בית המקדש קיים, בין שהיה הקרבן של חובה ובין שהיה נדבה בין קרבן יחיד ובין קרבן ליבור, לעולם היו מביאים גם יין לנסך על המזבח כמו שמבואר בפרשת שלח, ע"כ ביום הפורים שקורין הריגת המן ובניו וקריאה מעורר הזמן, והוא כאילו הרגו וההורג רשע נחשבה כאילו הקריב קרבן, וקרבן נריך נסכי יין, ע"כ חייב איניש לצסומי צפוריא, ויהיה הריגת הרשעים כקרבן שלם עם יין.

yonafriedman@thejnet.com

וי"ל עוד צוה, דצמדרש רבה (אסתר פ"ח ד') אמרו שהמן רצה לעורר חטא העגל, וז"ש אסתר לדעת מה זה ועל מה זה שמא כפרו צוה אלי ואנוהו, ושמא כפרו בלוחות שנאמר מזה ומזה הם כתובים, וכתב צמדרת ישועה (משפטים אות ג') שרצה לעורר חטא העגל שנאמר (תשא ל"ב א') כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו ע"כ, וחששה שמא חטא העגל גרם גזירת המן.

וברבה יתרו (כ"ז ט') איתא, כך אמר הקצ"ה שני כוסות מזגתם בסיני נעשה ונשמע, שצרתם נעשה עשיתם לפני עגל, הזהרו בנשמע הוי שמעו דבר ה' בית יעקב ע"כ.

ובגזירת המן על חטא העגל נתעוררו בני"י להזהר בנשמע, לכן אוכלין לציוות שנקראים אזני המן, דע"י המן נתעוררו בני"י בנשמע שהוא באוזן.

הממשיך סעודת י"ד לט"ו זוכה להשפעות טובות

כל הפושט יד נותנים לו, וביאר הרה"צ ר' ישעיה יעקב אדמו"ר מסקולען ז"ל, שהרמ"א בשו"ע או"ח (סימן תרנ"ה ס"ב) כתב, ונוהגים לעשות סעודת פורים לאחר מנחה וממשיכין לליל ט"ו, וביאר כל הפושט י"ד - סעודת י"ד - לליל ט"ו נותנים לו מן השמים כל השפעות טובות ומתברך בכל טוב עכ"ד.

ויש ליתן מלח ותכלין שזוכין לכל השפעות טובות להממשיך סעודת י"ד לליל ט"ו, דבלקט שפתי קודש מזדיק צעלו לפורים (עמוד רנ"ב) נתן טעם לשבח בשם הרה"ק מהרי"ד זי"ע להמשיך הסעודה בחוץ הלילה, דחז"ל אמרו במסכת שבת (דף פ"ח.) ויתלצו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם הר כגיגית לקבל התורה, והדור צימי מרדכי ואסתר קבלו התורה בראון כמו"ש חז"ל קימו וקבלו קימו מה שקבלו כבר.

והנה בשושן נגמרה המלחמה רק ביום ט"ו ואז קבלו התורה בראון, ושאר יהודים כבר קבלו התורה ביום י"ד, א"כ לא קבלו התורה בראון כלל ישראל ביחד, דהללו ביום י"ד והללו ביום ט"ו, מה עשו, תקנו להמשיך הסעודה מיום י"ד להפריזם לליל ט"ו להמוקפים, ויהיה קבלת התורה בראון כלל ישראל ביחד עכ"ד.

וא"כ ע"כ המשכת הסעודה מיום י"ד לט"ו הוא מחיית עמלק, שהוא רצה להפריד בין הדצקים בכלל ישראל וכאן מתאחדין הפרים עם המוקפים.